

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ВЛИВОМ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

*Андрій Кузишин,
декан географічного факультету*

Коли росія вторглася в Україну в лютому 2022 року, це спричинило війну, економічний, соціальний та психологічний травматичний вплив якої відчувається у всьому світі. За перші три місяці війни Управління Верховного комісара ООН з прав людини повідомило про понад 4000 загиблих і майже 5000 поранених серед цивільного населення в Україні, визнаючи, що реальні цифри, ймовірно, значно вищі [5]. У той самий період російське вторгнення змусило 6,3 мільйона людей, переважно дітей, жінок і людей змушені були виїхати з України похилого віку, втекти з України [1; 6]. Намагаючись припинити агресію, понад 30 країн запровадили санкції проти росії. Однак навіть у ті перші місяці наслідки санкцій були невизначеними та обговорювалися на індивідуальному, економічному та дипломатичному рівнях. Паралельно в Європі та за її межами була надзвичайна реакція солідарності щодо матеріальної та психологічної підтримки вимушених переселенців.

Питання сприйняття війни в Україні як глобальної події сьогодні є предметом дослідження науковців багатьох країн.

Почесно було долучитись до роботи міжнародного консорціуму (який формували представники більш ніж 20-ти країн) з дослідження проблеми «Сприйняття студентами російсько-української війни 2022», ініціатором якого був Університет Любляни, Словенія. Головним завданням дослідження було вивчити переконання та емоції студентів закладів вищої освіти щодо впливу війни.

Для цього дослідження ми вивчили дані (анкети) студентів вищих навчальних закладів із 17 країн світу. Зокрема, до опитування були залучені студенти кількох закладів вищої освіти України: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Загалом в опитуванні брали участь понад 2300 студентів. 76 % студентів остаточної вибірки навчалися на рівні бакалаврату, 20 % – магістра та 4% доктораPhD. Найчастішою сферою навчання були соціальні науки (51%), потім прикладні науки (27%), природничі науки (12%), мистецтво та гуманітарні науки (10%). Більшість студентів навчалися у своїй країні (96%), тоді як невелика частина навчалася за кордоном (3%) та за обміном (1%) [4]. Акцент в дослідженні

робився на встановленні зв'язку між тим, як студенти закладів вищої освіти, які виступали непрямими жертвами війни, ставились до війни в Україні як стресу на глобальному рівні.

Пропонована анкета була покликана вивчити, наскільки студенти стурбовані трьома аспектами життєдіяльності: (а) *освітня сфера* – питання стосувались особистісного сприйняття війни в контексті повсякденного навчання (тобто, *якою мірою вас турбують обставини російсько-української війни?*); (б) *у сфері макроекономіки* – запитували про економічне середовище (тобто, *якою мірою вас турбують економічні обставини під час російсько-української війни 2022?*), використовуючи п'ять пунктів (наприклад, *економічна криза; зростання бідності*); та (с) *військова сфера* – питали про очікування щодо майбутнього розвитку подій цієї війни (тобто, *«наскільки вас турбують військові обставини російсько-української війни 2022?»*), використовуючи п'ять пунктів (наприклад, *«поширення війни на мою країну»; «Чи допускаєте розширення території військових дій в майбутньому»*) [4].

Один із акцентів в дослідженні робився на тому, щоб оцінити вплив географічної відстані від активних бойових дій і демографічних змінних, таких як стать і сфера навчання. Увага була зосереджена на двох конкретних типах орієнтованих на проблему активних стратегій подолання, які можуть прийняти люди, опосередковано піддані війнам: опозиція та надання соціальної підтримки.

Проблема соціальної підтримки вже була досліджена через призму впливу війни в Україні. Г. Праті досліджував деякі психологічні фактори щодо заходів Європейського Союзу (ЄС) у відповідь на вторгнення Росії, аналізуючи дані понад 26 000 громадян ЄС [3]. Він виявив, що тенденція надавати гуманітарну підтримку українцям, які тікали від війни, була передбачена почуттям співчуття до них, відповідно до гіпотези емпатії-альтруїзму, згідно з якою емпатична турбота стимулює альтруїстичну мотивацію. Крім того, їхня підтримка санкцій була пов'язана з тим, як громадяни ЄС сприймали українців як частину своєї спільноти, як припускає теорія психологічного почуття спільноти. Т. Політи та ін. провели дослідження серед франкомовного населення Бельгії [2]. Вони визначили два механізми, що лежать в основі намірів допомогти українцям: один був передбачений диспозиційною просоціальністю (через посередництво емпатії до українців), а другий – європейською ідентифікацією (через посередництво злиття ідентичності з українцями). Однак, хоча окремі особи могли частково надавати підтримку, як було показано в цих дослідженнях, санкції не контролювалися ними. Таким чином, ці висновки не допомагають пролити світло на кореляції індивідуального подолання з точки зору протилежних або підтримуючих стратегій.

Нарешті, наші висновки показали різницю в частоті того, як студенти закладів вищої освіти відчували шість емоцій. Гнів і тривога були найчастішими, за ними йшли безвихідь і надія; сором і гордість зустрічалися рідше. Ми

відзначили чітку закономірність емоційної валентності з більшою поширеністю негативних емоцій над позитивними. Дані показали, що серед найпоширеніших емоцій три з чотирьох були перспективними та орієнтованими на майбутнє, тобто тривога, безнадія та надія. Крім того, емоції, як правило, були більш частими для жінок і для людей, які живуть у країнах, розташованих ближче до регіону війни, і ці ефекти були додатково пом'якшені взаємодією, яка вказує на те, що в цілому жінки з європейських країн відчували гнів, тривогу, безнадійність і сподіватися частіше. Загальна поширеність емоцій у жінок співпадає з їх звичайною вищою емпатією, ніж у чоловіків. Крім того, вищу емоційну активність студентів закладів вищої освіти з європейських країн можна пояснити їхньою меншою фізичною віддаленістю від театру військових дій, що узгоджується з результатами порівняння показників психічного здоров'я.

Приємно, що світова наукова спільнота з всією серйозністю та повагою ставиться до проблем українсько-російської війни.

Список використаних джерел

1. Jaroszewicz, M., Grzymiski, J. & Krępa, M. The Ukrainian refugee crisis demands new solutions. *Nat. Hum. Behav.* 6, 750. <https://doi.org/10.1038/s41562-022-01361-3> (2022).

2. Morina, N., Stam, K., Pollet, T. V. & Priebe, S. Prevalence of depression and posttraumatic stress disorder in adult civilian survivors of war who stay in war-affected regions. A systematic review and meta-analysis of epidemiological studies. *J. Affect. Disord.* 239, 328–338. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2018.07.027> (2018).

3. Prati, G. Attitudes toward the response of the EU to the Russian invasion of Ukraine: The role of empathic concern, identification with the EU, and the view that Ukraine is part of the European community. *Peace Conflict J. Peace Psychol.* 29(3), 253–256. <https://doi.org/10.1037/pac0000679> (2023)

4. Raccanello D., Burro R., Aristovnik A., Ravšelj D., Umek L., Vicentini G., et al. Coping and emotions of global higher education students to the Ukraine war worldwide. *Scientific Reports.* 2024. Vol. 14. P. 1-14.

5. United Nations. Ukraine: Civilian casualty update 27 May 2022. <https://www.ohchr.org/en/news/2022/05/ukraine-civilian-casualty-update-27-may-2022> (2022).

6. UNHCR. Ukraine Situation: Flash Update #13, 18 May 2022. <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-situation-flash-update13-18-may-2022> (2022).